

Fasciculus observationum miscellarum disputabilium, uberiorem opponendi materiam præbentium.

I. **Q**ui *Theologiae* opitulantes *Philologiam S.* nullo modo philosophari opinantur, imperfectam ejus ideam sibi ingenerant, nec pollentiam *Critica*, a judicando ita dictæ, satis assequuntur: merito igitur ablegandi, ad Auctores fere infinitos e. g. *Glassium, Buxtorffios, Pfeifferum, Hottingerum, Lœscherum, Cappellum, Schmidium, Franzium, Waltonum, Klemmum, Clericum, Calovium, Simonium, Pfaffium, Leusdenium, Bashuyse- nium, Wolffium, Heideggerum, Cellarium, Polum, Reimmannum, Le Longi- um, Carpzovium, Whistonum*, aliosque, diversissimi licet generis, longe plu- rimos, ut intelligere discant, quanti illud sit æstimandum: *Textum Origina- lem* interpretari, *Linguas Authenticas* investigare, *Versiones quascunque* per- scrutari, *Antiquitates præcæ* indagare, *commentationes quasvis & Judæorum & Christianorum* examinare, judicioque suo ad regulas accuratas exacto, sententiam maxime probabilem, de omnibus criticis quæstionibus, pronun- ciare. Id quod in *Idea Generali cursus philologici orientalis*, distinctis inter- vallis & gradibus emetiendi, pluribus explicatum dabo, cum *proximis hebdo- madibus* prelum quoque sit expertura.

II. *Protestantes* cordati, virtute omnium *primorum Principiorum* suo- rum, non possunt non magni æstimare *Philologiam S.* ad *Lectionem Scri- pturarum in Linguis Authenticis* facem ipsis præferentem: Inprimis tamen *Linguam Ebræam*, quæ singularibus fatis ac prærogativis suis *Dignitatem* suam tuetur, præ universis totius orbis nostri *Linguis*: quæ & *Theologiae* cultori profus evadit *necessaria*, tantum non ad omnes officii sui partes le- gitime implendas: Quæ maximos etiam eidem præstat *usus*, cum in ipsa *Theologica* sparta, tum & in studio *Philologico OO.* universo: nec ullis *exprobrationum* atque *exceptionum* infirmarum telis vulnerari aut confodi un- quam potest: præterea etiam *prædicatur* quamplurimis eruditorum & par- tium & temporum omnium *Testimoniis* locupletissimis: similiter quoque *hypothetica necessitate variaque utilitate* in *Orientali* curriculo *Philologico* sese commendant, *Dialectus Rabbinnica, Lingua Aramæa*, in IV. *Idiomatibus* suis, *Babylonico, Samaritano, Hierosolymitano & Maronitico*, nec non *Lingua Arabica* atque *Æthiopica*. Subministrant hæ positiones *Dispositio- nem X. Argumentorum*, quibus meum *Fus Postliminii Orientis* suspectam non- nullis, saltem plurimis contemtam *Linguae Ebrææ* aliarumque *Orientalium* dignitatem, necessitatem atque utilitatem propugnabit: quod & mox, *fi- nitis Paschalibus feriis*, operas exercebit typographicas, *Deo volente*.

III. Quodsi *quæras* : Utrum & *Philologia* & *Philosophia* ad pleniorē *Scripturæ intelligentiam* requiratur ? haud gravatim ajo : *utrique* suum & necessitatis & utilitatis gradum esse adjudicandum. Si vero *inftes* interrogando : *cujusnam* potiores censeam partes esse debere ? Nolim ego quidem (cum nimis nota sit Reformatae Ecclesiae Doctorum quorundam pugna infelix : *An Philosophia sit S. Scripturae interpretis ?*) *Pastoris* cujusdam *Aroviensis*, de *Cel. D. Scheuchzeri S. Physica Johi* ad Doctissimum *Joh. Bernoulli*, literas hac in materia scribentis judicio subscribere : studio *S. Philologiae & Criticæ, Philosophiam Naturalem & Mathesin in Theologo* multum præferendam esse. Potior mihi est *Theologi* nostratis *Meritissimi, Magni illius Calovii*, sententia, quæ in *Thesi Anti-Syncret. IV.* sic pronunciat : *Theologia studioso longe magis necessaria est Linguae Hebrae, & Graecæ, quam Theologia Scholastica notitia, aut Patrum studium, aut Philosophiæ, ac nominatim Logicæ & Methaphysicæ.* Allegavi eundem ex *T. I. Syst. Theol. p. 88.* fusius istam mentem suam exponentem, inter alia *Testimonia*, in meo *Jure Postliminii OO.* adducta. Cum modo citatis *Calovii* verbis conveniunt utriusque & *Henrici Jacobi & Gualtheri van Bashuysen* effata, huic causæ aliquid (ut puto) lucis commodantia, hæc quidem : *Philosophia* nobis est *innata*, non item *Philologia* : *Philosophia* sola ratiocinatione, *Philologia* & ratiocinatione, & *regulis fere infinitis*, inprimis frequenti collatione & observatione acquiritur : hinc ut *judicium*, ita *experientiam*, & ipsam adeo *memoriam* requirit. Ceterum, in *tota hac lite* sat *circumspecte* dijudicanda, opus esse arbitror *circumstantiarum discrimine*, *ratione ingeniorum maxime*, stylo *B. Joh. Christ. Langii*, vel *universalium, admirandorum, vastorum, laboriosorum, curiosorum, docilium, excitatorum, investigantium, publicorum, theoreticorum atque venerabilium* ; vel *particularium, modo obviolorum, angustorum, desidiosorum, nauseabundorum, infelicitum, languidorum, usurpantium, latentium, practitorum & contemtorum*, sed & *ratione subsidiorum, scoporum, Patriarum, temporum Academicorum*, atque *obligationum variarum*. Spectant huc quædam ex *Præfatione Ordinis Theol. Halensis, Modestæ Disquisitioni D. Joach. Langii præmissa, & Reineccii Præf. ad Pocockii Not. Miscell.* Nonnulla etiam ipse posui *discriminatim* in edendo *proximis diebus Gnomone Horologii OO. Horis 24. Collegiorum*, vel *necessariorum*, vel *utilium*, vel *curiosorum*, juxta *Ideam OO. curriculi* habendorum, *sensim decurrentis*.

IV. Non sufficere potest *Exegetæ erudito*, qualiscunque tantum & *proletaria* atque *quotidiana Linguarum SS. cognitio*, sed *accuratior demum & consummatior*, verbo, *Critica* (qualem in *Primit. Tubing. Diss. I. de Præj. Th. p. 57.*

Th. p. 57. delineavit *Magnificus Dom. Cancellarius D. Pfaffius*) hermeneutico fini accommodata plurimum utilitatis præstat. Nemo igitur unquam negare aufit, vel in dubium vocare poterit, quæ ex communi Protestantium sententia, in usu Theol. Philos. Leibn. ac Wolff. p. 180. ita posuit graphice apud nos famigeratissimus Monasterii Bebenhufani Dn. Præceptor Canzius: Voces sunt signa cogitationum, non signa signorum, quæ ex obliquo, & per ambages ad signata ducunt. Atqui Versiones signa sunt signorum, quæ Lingua Originalis utitur; non potest igitur interpretis commode Linguarum originalium notitia carere. Hinc necessitas grammatici studii, rhetorici, cæterorumque pendet. Non plene his respondent, quæ Celebratissimus Christianus Wolffius, in ore ac memoria hominum ævi nostri vivens, in Philos. sua rationali p. 701. sq. scripsit: §. 978. *Lingua authentica hunc solummodo habent usum*, ut iudicium ferri possit, num versio rite facta, seu an voces Linguae authenticæ & in versione iisdem respondententes eandem rem designent. *Profecto non hunc solummodo usum habent Lingua Authentica!* Recte quidem ibi Vir Meditationis profundissimæ summe Reverendi C. Neumanni, per 36. annos excogitatam hypothesin, de significatione Literarum hebraicarum Hieroglyphica, ac seminibus vocum, harumque significatione quodam essentiali, non adeo magni æstimat; cui ego minus tribuo, quam ipse ei concedere videtur, quamque nec specimina ad Ill. Leibnizium A. 1707. perscripta ab ipsomet Neumanno, nec alia ejusdem volumina, nec Helmontii præludens huic sententia, nec Doct. Læscheri commendatio atque usurpatio in Tr. de causis L. Ebr. & passim in Relat. Innoc. nec tentata a Zieroldo ad integros Libros Biblicos applicatio adhuc mihi persuadere potuerunt, ut lucem, tenebras atque ambiguitates Ebraicas aliquando dispulsuram: cum ipsam illam opinionem loco certi atque indubii significatus, sexcentas ambiguitates novas, vagamque & in mille formas flexilem ideam parere nullus dubitem, censente idem Cel. Christ. Ben. Michæele, Scharbanio, Schudtio, Reuschio, Soucieto, Klemmio. Verum in eo, ex multis rationibus alibi plenius tractandis, non possum non discedere a nominato Marpurgeni Philosopho & Mathematico Cel. Wolffio, quod loco citato nullum linguæ Authenticæ in notionibus venandis usum concedere vult, nisi quando denominandi ratio fuerit a notione petita; §. 914. cum vel solam Excellentissimi Hamburgensium Pastoris ac Professoris LL. OO. Joh. Christophori Wolffii Bibliothecam Hebræam ac Rabbinicam, ad Judæorum scripta omnia introducentem, Curasque Criticas in N. T. ei opponere suffecerit: quod etiam in Logica Germanica, p. m. 168. ait: *wir gehen zu weit, wann wir aus der Sprach, Kunst den Nachdruck des Worts zu zeigen gedencfen*; ubi Solidissimi Dn. Prof. Rambachii Instit. Herm. L. II. c. 11x. de eruendis styli sacri emphasibus p. 317. & antecedens C. VII.

de consideratione vocum ac *phrasium* singularum, nec non *D. Lütkenii* Collegium *Emphasiologicum*, A. 1728. editum rem *decidere* velim: tandem quoque, quod in *Ratione Praelect.* p. 115. *etsi* Theologiae dogmaticae, moralis atque polemicae *fundamentum* esse ajat *Scripturae sacrae exegesi*, asserat *tamen*: linguarum authenticarum & antiquitatum studio *plerumque* non obtineri, nisi ut *rextus* in aliam linguam rite transferatur; ut vero singularum vocum *notiones genuinae* exhibeantur earumque *nexus ac emphasis* ostendatur, & demonstrativa fiat interpretatio, id praestari in primis ope regularum *Logicae* verioris ac *Rhetoricae* & *Grammaticae* generalis seu *philosophicae*; quorsum citandus est suo jure *Glassius*, ut, plerisque dictum incomparabile, ipsius *Philologiae opus*, Criticis atque Exegetis auro carius, sententiam hic pronunciet. *Dixi*: me heic in *diffusorem* campum hunc exspatiari, jam loci angustia exclusum, haud posse: neque etiam consentaneum vel honorificum mihi foret, *viro perspicacissimo* aut facere injuriam, aut certe molestiam creare: hoc tamen *tacere* non possum vel deo, siquidem mens lava me non fallit in *ponderata* causa isthac: Aut *logomachiae* aliquid in hisce latet *Philosophi* verbis ab aliis hic abeuntibus, aut saltem *loco suo movet antiquos* sacrae philologiae, grammaticae, criticae, rei antiquariae, logicae, rhetoricae, hermenevticae atque exegeticae *limites finales*, nimiumque revocat ad *philosophiae carceres* ista Theologiae subsidia. *Ceterum* omnino foret optandum, ut etiam ex mente *Magnifici hujus Philosophi* demonstratus, *Authenticarum Linguarum* in S. S. interpretanda *usus, versiones vernaculas*, ad fontium originalium intellectas voces, rite examinaturus, *plures* excitaret, Hebraicae etiam Linguae operam curatorem commodantes.

V. *Famosa* est atque *difficilis* *Questio Critica de Masora & Punctorum vocalium atque accentualium cum antiquitate tum auctoritate*, ut prudentissima videri possit *optio*, quae ad *dubitantium Scepticorum* partem accedit potius, quam ad *decernentium Dogmaticorum* opinionem. Verum si in thesi & in *actu signato* *Fluctuantium* sententiae subscribas, videas tibi contingere in *hypotheli* & in *actu exercito*, ut pro *objecto materiae* nunc *Cappellianus*, nunc *Buxtorffianus* evadas. *Mirabilis* est *Cel. Jo. Marckii*, utriusque partis argumenta *expendentis, dijudicatio* in hisce 7. *Positionibus* curiosis: 1. *Traditio & ratio magis* facit pro punctorum antiquitate, quam contra eam: 2. *Documenta realia* validiora sunt *contra* eam, quam pro ea: 3. *ipsa punctorum origo*, divina an humana, *vix prorsus* potest judicari: 4. in qua incertitudine *minus probabile* videtur, eadem ab *Esra & Synagoga magna*, ad literas esse addita: sed 5. *magis probabile*, quaedam ab *origine prima* esse omnino repetenda, praeter alios: 6. nec leviter aut temere ab *hodierna* punctatione est recedendum: sed nec 7. ab *altera parte*, eadem *nimis superstitiose* semper & in omnibus sequenda.

quenda. Hinc plerique, ex quo, seculo superiori *Cel. Buxtorffii* atque *Cappelli*, contentiones criticæ ferram *din*, *prolixè & erudite* reciprocarunt, hodie eorum scripta ac sententias in *recentes tantum modulos* transfundunt. Ita e. g. nuperrime *Præstantissimi nostrates Duumviri Juvenes, Lud. Hercules Daserus, Diaconus Ecclesie Bietigheimensis Præstantissimus* in *Exercit. Philol. Buxtorffiorum* maxime ac *Wasnuthi* argumentis, originem & auctoritatem *Punctorum Hebraicorum Divinam* asseruit, stabilivit & vindicavit; contra, refutatus ab hoc ipso, *Jo. Frid. Cotta, Honoratissimus, nobisque amicissimus Collega adhuc noster, jam a Serenissimo nominatus* in hac Universitate *Professor Extr. A. 1726. in Exercit. Histor. Crit. Cappelli potissimum* ejusque sociorum hypothesein, *liberiores atque doctissima tractatione* defendit atque exornavit. *Me quod attinet, ita statuo paucis, cum in Syllabo xxx. observat. pluribus excuserim hanc materiam: I. Velim, suam cuique libertatem, in hujusmodi materia, tam variis dubiis involuta, fartam tectamque manere, mutuisque abstineri calumniis, & vel æpiorias vel superstitionis literariæ imputationibus ineptis. Judiciosissima profecto sunt & verissima Magnifici Dom. Cancellarii verba in Diss. de Form. consens. Helv. p. 42. n. 9. ita se habentia: Quæstio illa de antiquitate literarum & punctorum Hebraicorum, determinatu tam difficilis est, ut ad εροχην criticam viri prudentes & eruditi hic jam confugiant. Idem enim fere est rationum & argumentorum ex utraque parte pondus, eadem vis. Et rursus in Introd. in Histor. Theol. Liter. p. 84. Cæterum intelligere utique Masoram debet Theologiæ studiosus, ut & de ea judicare valeat, quo in argumento Buxtorffii Tiberias certe eum mirifice juvabit. Mira autem res est, quod antiquitas & punctorum & Masora tot dubiis tantaque rerum incertitudine laboret. II. Nolim, Criticos audaces, instar Cappelli, concessis hic dubiis quibusdam occurrentibus, ad mutandam pro lubitu textus S. lectionem abuti, & profanis Scripturæ irrisoribus fenestram sic aperire. Cordata sunt & momentum causæ utriusque attingunt effata summe Reverendi Dn. D. Weismanni in Schediasm. Acad. p. 442. sq. ubi ita: Illud dissimulari non debet hoc loco: ipsius etiam de Scriptura divinitus inspirata doctrina dignitatem & certitudinem summo jure exigere, ne pendere absolute credatur ab hujusmodi problemate, de quo post examen operosissimum & exactissimum totius controversiæ omniumque momentorum illius, quousque ea eruere & colligere summa potuit industria & eruditio, adhuc hodie fatentur Viri Doctissimi: continere illud quæstionem grammaticam & Criticam potius, quam Theologicam: argumenta s. historica s. dogmatica utrinque allata nihil certi demonstrare, & lectorem suum in tenebris incertitudinis relinquere, hincque inter ipsos etiam orthodoxos variantes & contrarias reperiri sententias. III. Subscribo mente*

ac manu huic *Canon* III. *Formula consensus Helvetica Edit. Pfaff.* p. 3. Eorum sententiam probare neutiquam possumus, qui lectionem, quam Hebraicus codex exhibet, *humano tantum arbitrio* constitutam esse definiunt, quique Lectionem Hebraicam, quam *minus commodam* judicant, configere, eamque *ex LXX. seniorum aliorumque versionibus Græcis, Codice Samaritano, Targumim Chaldaicis, vel aliunde etiam, imo quandoque ex sola ratione* emendare religioni neutiquam ducunt, neque adeo *aliam lectionem authenticam*, quam, quæ ex *collatis* inter se *editionibus*, ipsiusque etiam Hebraici codicis, quem variis modis corruptum esse dicunt, adhibita circa lectiones variantes *humani iudicii Κριση*, erui possit, agnoscunt: tandemque præter editionem hebræam hodiernam, *alios esse Codices Hebræos* in veterum interpretum desectentibus ab Hebræo nostro contextu versionibus, quæ etiamnum variantium olim codicum hebræorum indicia sint, decernunt: atque ita *fidei nostræ principium, ejusque auctoritatem sacrosanctam anceps in discrimen adducunt.* Scilicet juxta *Bibl. Brem. Cl. VII. fascic. 8. p. 694. Genevenses* ad IV. civitates bene rescripserunt: ex *Epist. Rev. & Cl. D. Heideggeri D. Turretino* scripta, probe sibi perspectum: mentem unice eam fuisse: *solum Fontium Hebræorum Vet. & Græcorum Nov. Testam. divinam* supra omnes, qualescunque eæ sint, *versiones, authenticam* asserere & extollere. Quod utique non probandum in *Pseudocriticis, & Clerico* inprimis, qui ubique in *alterum extremum Cappellianum* nimis suo exemplo propendit in suis *comment. & in Sentimens* de quelques *Theol. de Hollande* p. 441. & 444. scribit: Vous avez lu les ouvrages, de *M. Cappel & de M. Buxtorf*, & vous m'avez dit plusieurs fois, que *ce dernier* n'étoit, qu' *un opiniatre*, qui *chicanoit* des verités claires comme le jour. - Mais, disent-ils, *c'est corriger l'Original* per les *Versions*, au lieu de corriger les *Versions* par l'*Original*, que d'en user, comme a fait *M. Cappel.* Le meme *M. Cappel* a refuté *cette miserable objection* plusieurs fois dans les *Ouvrages*: & il ne faut pas être fort habile pour voir, que l'*Exemplaire des Massorethes* ne doit pas être regardé comme l'*Original* plutôt que ceux que les *Septante* ou les *autres interpretes Anciens* ont eu, mais comme une *bonne copie & revue* par d'habiles gens. *Pessimum vero Criticum* nuper egit *Whistonus* a *Carpzovio* generaliter egregie refutatus. Tandem & IV. *profiteor, Anti-Cappellianam* hypothesin non modo *longe tutiorem* mihi videri ad textus originalis *au Jewish* conservandam, & immotum *fidei nostræ principium* constituendum, verum etiam *multo probabiliorem, & veritati propiorem*, ut *Cappelliana* parti X. modo concedam *argumenta*, veri speciem gerentia, *Anti-Cappelliana* vero XXV. *solidiores diversi generis rationes*, quas heic proponere loci vetat angustia, alibi allegandas. Multum eapropter apud me valent

Vene-

Venerandi atque Doctissimi Jo. Christ. Wolffii hic Læscherum sequentis, pronunciata Bibl. Hebr. T. II. p. 486. Nostram denique sententiam exposituri non negamus, ab utraque hic dissentientium parte ea afferri pro tuenda vel oppugnanda vocalium antiquitate argumenta, quæ optionem facere dubiam possint. Interim rem curatius putanti, & tutius, & re ipsa dignius, & antiquitati Judaica convenientius, visum est eorum amplecti partes, qui vocales vel ab ipsis Scriptoribus sacris, vel ab Esdra, Viro Θεοπνεύσω & scriba divino profectas, a sequentibus autem Doctoribus conservatas, & a Tiberiensibus denique adversus corruptelas imminentium tunc sæculorum præmunitas esse arbitrantur. Addantur ei Pfeifferus, Calovius, Wasimuthus, Carpzovius.

VII. Dantur & non dantur in Textu Hebraico, Enallaga, Pleonafni, Ellipses & Hyperbola, pro assumta Idiotismorum OO. Biblicorum definitione. Dum autem eisdem cum Sennerto esse ajo Linguae sanctæ proprietates, juxta quas ratione vocum simplicium & conjunctarum, tum ab aliis differt Linguis, vel maxime, Occidentalibus, tum & a se ipsamet interdum discrepat, juxta analogiam suam perpetuam & communissimam: miram deprehendo pugnam logomachicam, inter communem & recentiorum nonnullorum sententiam. Non video, (si rem ita ponderem) qua ratione Wokenius Prof. Lips. ope pietatis critica A. 1726. Textum V.T. Ebræum ab Enallagis liberaverit, & dignitati Deo dignæ restituerit: nec comprehendo, quomodo D. Gerdesius, Theol. Prof. Duisburgensis A. 1727. in vesperis suis Vadenfisibus Hyperbolas ex Scriptura S. eliminaverit, & ab ejus macula δυσνοητα loca purgaverit. Hoc autem scio, quod Dignissimus, primum Isenacensis, nunc Gottingensis Gymnasii Inspector, Chr. Aug. Heumannus, in suæ Pœciles T. III. L. I. p. 34. in datis ad ipsum D. Gerdesium literis nuper ei indicaverit: se ea parte, qua cum Cel. V. E. Læschero nulli hyperbolæ locum in divinis Libris relinquat, ab ipso dissentire, novamque istam sententiam eorum refellendam, veterem vero luculentis argumentis propugnandam suscepturum esse, & quidem, cum pietatis speciem habeat sententia isthæc nova, se occasione ea nonnihil verborum facturum de Pietismo critico e Philologia S. eliminando. Conferatur etiam Magnifici Dn. Cancellarii Disput. de recta Theol. Prophet. conformatione p. 23. n. b. ubi in Prophetis dicuntur regnantes enallaga, ellipses & hyperbola, ut sæpius haud ita presse impleta conspiciantur, cum magna verborum amplitudine prolata.

VII. Graviter erratur a contemptoribus Studii Accentuatorii, quod neque Axiomata ejus fundamentalia rite intelligunt, neque quadruplicem ejus usum, sibi non opponendum sed subordinandum, & grammaticum & musicum s. lectorium, & logicum, & rhetoricum, tum in ordinario, tum in extraordinario atque emphatico & affectuoso statu suo satis capiunt. Nemo capitalior ejus est hostis, quam Clericus, qui in Comment. in Pentat. quasi re bene gesta, ιδιογνωμοσυνην suam profiteretur: post omnes interpretes primum se nullam Accentuum rationem habuisse, quod commentum sint Rabbinicum, ad augendam discendæ Linguae Hebraicæ difficultatem confictum. Alibi vero exemplis comprobabo, quam turpiter se dederit ob neglectum hocce adminiculum exegeticum. Det rei specimen locus Deut. 32, s. ubi ex ignorantia & despicientia accentuationis, non modo constructionis leges in hebraicis codicibus nostris maxime violatas esse ait, sed asserit quoque pro certo: rectam & analogicam hic esse Codicis Samaritici lectionem, ob quam in 5. vocibus etiam 5. mutationes fingit audacia non ferenda, & tandem in gratiam versiculorum suorum ομοιοτελευτων rursus

accentuationis limites ridicule migrat p. 594. 600. & 603. Hunc vero egregium fundunt sensum *Accentuum leges: Anne Deus (justus) corruerit eum?* (populum suum?) (vel: Num corruptio ei?) *Nequaquam;* (ipsi) *filii ejus* (sunt propria) *macula sua:* (nam sunt) generatio perversa & contortissima. Evolve etiam *Michaëlem, Hillerum, Coccejum, Was-muthum, Starckium, Coccejum, Dörffelium, Ledebuhrium, Varenium, Beckium, Bärck-linum*, qui omnes authenticae interpunctionis beneficio, *crucem* tot interpretibus, ipsi etiam *B. Luthero nostro* in variis suae versionis editionibus fixam, heic solvendam exiltima-runt: ubi tamen mireris, genuinam interpretationem istam à *paucis* adhuc adoptatam in commentariis, aut *versionibus* recentioribus insertam, excepta *Schmidiana* nobilissima, & eximia *Berlenburgensi nova*, quae ita *emphatice* originalem refert fontem: *Hat erß mit ihm verdorben? Mit nichten! seine Kinder sind ihr Schandfleck: (o) des verkehrten und verdrehten Geschlechts!* *Musicum* vero usum nemo adstruxit melius *Abichtio*, qui ex *Talmu-de, Majora, Rabbinis*, ordine *accentuum*, ac *servorum numero* eum declarat, & una probat, *primarios* Distinctivos antiquorum *ⲉⲓⲭⲉⲥ* referre. *Logicam* profecto versuum *αναλυσιν* juvant mirifice, ut jam *A. 1718. in mea Magisteriali Disp. probavi* in *Jes. 53. 4. - 7. pag. 16. & 23. Conf. Ex. 19, v. 5. 9. quem Talmudista in Nedar. Babyl. c. 4. f. 38. col. a. in 3. vers. di-vidunt: ubi ⲉⲓ & ⲧ adsunt. Vid. Cel. Abicht. in Accent. Hebr. p. 3. 7. 9. 11. & 117.*

IIX. Plurimum nocent falsa Hypotheses, etiam Philologica. Non parum sibi obfuit, quan-tumvis excusatus errans, Jac. Gussenius, in commentariis Ebr. Ling. per 30. annos collectis, & 1702. fol. Amstel. editis, quod solam Bibliorum Ebr. Lectionem continuam, & ὡς ἑλληνικὰν lecturus, non modo hauriendam ex *Rabbinicis* scriptis utilitatem vilipendit, sed parum etiam *Versionum collationi*, & *affinium Ebraeae aliarum LL. OO. adminiculo* tribuit. Jam satisfecit *Cel. Reineccius* Viri de studio Ebraico cetera egregie meriti rationibus. Profecto *primus Bibliorum Ebr. versus* eum satis refutat, *cujus 4. voces ex Arabica Lingua & Coranica praesertim* suas radices feliciter repetunt, *judicio πολυγλωσσων, Pocockii, Pfeifferi, Hinckelmanni, Hottingeri, Cellarii, Kromayeri, Opitii &c.* Non vacat jam, *Rabbinorum* quo-que defendere usum, alibi a me probatum, & porro comprobandum. Conteratur huc *Light-footus, Relandus, Wolffius, Hackspanius, Geierus, Grotius, Coccejus, Schmidius, Carpzovius*, alii. Longe *capitalior* vero est *paradoxi Helmstadiensis Philologi* hallucinatio critica, quae non tantum *transfuga* prodigiosi *Joh. Petr. Erci, Prof. Patav.* renatum e mysterio Princi-pium *Philologicum, nova παλιγγενεσία* renasci voluit, & linguam *Græcam omnium* constituere *antiquissimam*, ipsam quoque *Hebraam*, reliquasque *Orientis & Occidentis Dia-lectos* ex se prognerantem; verum & (quod maxime *dolendum*) delirantis ingenii *somniis, historiam* omnem, *sacram vel maxime, in dubium vocans, Mosique Pentatevchi* scripturam abjudicans, pessima exegesi, simplicem ac planam, *literalem* Scripturæ sensum, in illa potis-simum *Pericopa, de Linguarum confusione Gen. XI, 1. - 9. in abstrusum allegoricum* absurdum-que ænigmaticum monstrifice transformavit. Uti vero *peculiaris Serenissimi Recessus Domi-nos Stipendiarios* ab insulsis hujusmodi scriptis viri istius famosi prudenter revocat: ita suf-ficere potest responsionis loco *Lipsiensium Actorum Eruditorum epicrosis Febr. A. 1727. sub-juncta: Hac est Hardiana interpretatio! Ex asse* autem ei satisfacit *Doct. C. r. Ben. Michaëlis A. 1727. omnia Lernæ istius hydræ capita amputans Commentatio Apologetica. Tota pro-fecto via aberrat Criticus* mirabiliter morosus, quod in *Mosaïcis historiis Allegor: mena* fingit, quæ excludant, neque pro *basi* agnoscant sensum *literalem & historicum, D. Pauli* ex-emplo refutandus, *Gal. IV, 24. qui ἀλληγορούμενα* *Mosis* dilucide explicat & applicat: uti in *III. Dissertationibus* ad istud argumentum recentius conscriptis nos edocet *Summe Re-verendus D. Hagmajerus, Fautor meus Colendissimus.*

IX. Uti *Interpres* nulli prorsus *Translationi* cœcæ debet obedientiam : ita nec nostræ *B. Lutheri*, quam & ad fontem originalem exigere ei licet, & ab eadem interdum discedere. Ita profecto ei non integrum modo est, sed necessarium quoque ab illa dissentire in *Pf. 80, 16. & 18.* maxime quoad posteriora hemistichia, ubi egregiam *emphasin* *Authentici* *Textus* plane omittit *Versio* *Lutherana*, habens : *Den du dir* (die Leuthe/ die du dir) festiglich erwehlet hast. Utrique versui asteriscum præposuerunt *Hedingeriana Biblia* nostra, exegetam ad *Hebraum* revocatura. Non possumus non hic ad stipulari *erudita observationi*, quam in *der Neulingenden Harpffen Davids* A. 1719. edita, & novis augmentis mox rursus proditura, plurimum *Reverendus Johann. David. Frischius, Adelbergensis Abbas, & Senatus Ecclesiastici Assessor Meritissimus, Promotor, Patronus* atque *Cognatus* noster ætatem suspiciendus pag. 700. seq. ita notabiliter posuit : *Hier lassen wir nicht gerne die emphatische Redens: Art fahren / die sich im Grund-Text findet / und von dem Chaldäischen Dolmetschen / nachgehends von Augustino, und endlich auch von den Niderländern in acht genommen worden.* Miror sane, *Lutherum* hic deserere antiquissimas *Translationes*. Recte enim omniuno *Chaldaus* : מלכא משיחא & כר נשׁ ob Regem Messiam, & filium hominis : bene quoque *Græcus* : επι υιου ανθρωπου : similiter *Ar. Æch.* curate etiam *Vulgatus* : super filium hominis : & secundum hunc *Ulenberg* : *Sieh auff den Sohn d. m.* Propius etiam nostro *Luthero*, accedunt fonti quidam recentiores : *Kayserus* nostras : *Ja* (suche heim) den besestigten *Sprossen* / und (war) um des *Sohnes* willen : etſi v. 18. non æque reddat exacte : über den *Sohn des Menschen* : *Belgæ* : v. 16. ende dat om den *Sone* / qui v. 18. etiam habent : *Uwe hant is over den Mann uwer rechter hant / over des Menschen Sone.* Egregie *Junius & Tremellius* : idque propter filium, quem fortificasti Tibi. Prorsus indigna est memoratu *Raschii* interpretatio, qui propter *Gen. 27, 39.* de *Esavo* accipit : super *Esavum*, qui fuit filius, *Patri* suo charus, quem corroborasti Tibi, ut habitatio ejus sit præpinguis soli. Reliqui *Judaorum, AbenEsra, Kimchi, Sal. b. Melech* unanimiter explicant de *populo Israëlítico*, quos vide sis : & hos secutus est non *Lutherus* modo noster, etſi *Paraphrastam* magis quam *Metaphrastam* hic, ut alibi, agens, sed & alii quoque. Satis pro imperio *Pineda* Pontificius ad h. l. ita : apparet hic, de nulla alia re agi, quam *populo Israëlítico*, qui comparatur viti & surculo. Sic & per *Metaphoram* alibi *Hebræis* usitatam e.g. *Gen. 49, 22.* ipsa *Anglicana Regia* accipit v. 16. vertens : *And the Vineyard, vvhich thy rigth hand hath planted, and the branch, thas thou madeſt strong for thy self* : quæ ipsa tamen v. 18. reddens : *Let thy hand be upon the man of thy right hand, upon the son of man, & allegans parallela Col. 1, 13. Pf. 110, 1. Aët. 10, 38. Dan. 7, 13.* ad *Christum* respicit nobiscum. Uti *Anglicana* hæc, se etiam exprimit, alias longe accuratissima, *Ferrariensis Hispanica* : y sobre ramo (que) efforçaste a ti : v. 18. sobre hijo de hombre. *Amstelodamensis Judaica* quoque verba rite effert, licet *Rabbinico* sensu : und auff den *Suhn* & v. 18. auff des *Menschen Suhn* / den du dir hast gestärckt. Plurima nunc *critice* possemus monere, sed integram ea polcerent disputationem. Breviter sententiam expromo : ׀ nequit esse fœmininum, nec ׀ in ׀ est affixum, sed *paragogicum*, *Altingio* 3. rationes allegante. Sic nec ׀ hic super notat, in quo pleræque errant & metaphrases, & exegesés, sed propter : nam *vocum* *emphasis*, & *contextus series*, & *canæ ac sanæ Antiquitatis Judaicæ consensus*, nec non *Christiana*, in melioribus suis *Hermenevtis*, in v. 16. & 18. *rationem* istius *Ecclesiæ*, in variis temporum periodis juxta *Coccejum* afflictæ, supplicationis hanc optime fundant : nos *visita propter Filium* : propter virum *dextræ Tuæ* præsens sit manus *Tua* omnipotens : imo propter *Filium* hominis, quem corroborasti Tibi. Nollem de *expositione* hac & verissima & sola

& solatio plenissima, cum Calovio in *Bibl. Ill. frigide* tantum dicere: *Non omnino improbanda est & videtur, utur alii aliter reddunt.* Profecto *vel maxime* approbanda est ab eo, qui v. 16. & 18. penfuculate secundum *momenta* ante posita trutinaverit. Conferatur autem ulterius supra citatus summe Reverendus *Dn. Frischius, Starckius, Tillius, Coccejus, Altingius,* & præsertim a recentioribus maximo cum fructu in *Psalmos* usurpatus Geierus, qui p. 1396. ita scribit: *De ipso Messia accipiunt Chaldaus, Junius, Augustinus, Belga,* aliique & quidem non *sine insigni pondere*: nil siquidem magis *Patrem* potest flectere, quam *fili* mentio, uti Dan. IX, 17. f. &c. Quem ego quidem *Danielis* locum non sine causa tam *emphaticam accentuationem* accepisse reor, cuicumque tandem ea origini tribuatur. Profecto uti nos hodie, ita & vera *Ecclesia antiqua* a Deo omnia petiit in *nominè Domini Regis Messia*, licet tum adhuc *venturi*. Ego quidem in proposita loci nostri explanatione, a *Lutheri* nostri versione & explicatione eo *lubentius* recedo, quo *verius* est: ipsum illum in translatione, quæ a *prima* ejus manu venit, literam extulisse ita pressius: *über den Sohn / den du dir gestärckt hast.* Eo autem confidentius ac securius in mea acquiesco sententia, olim jam adoptata, cum firma mentis convictione, quo solidius eandem & planius comprobaram deprehendi, & ad praxin quoque piam distincte applicatam in *Theoph. Aleth. Gr. Erläuter. T. III. 736. & 748.* ubi ad nostram plane mentem *B. Laur. Müllerus* verba a me ante notata convertit egregie, quem collatum omnino velim.

X. In vulgus notum est, quantum *difficultatis* Interpretibus variis olim pepererit & *Leviathan Jobi,* & *Piscis Jona deglutitor.* Absurdissime a janua aberrarunt exegetica, qui vel *allegoricum* Leviathanem cum *Scholasticis* confinxerunt Diabolum, sensu literali neglecto, vel *Jonæ* etiam historiam, ejusque *Piscem* deglutientem in *Judaicum anigma* cum *Cel. Hardtio* transformatum eunt. In *quancunque* partem se etiam verterunt, qui aut cum *Bocharto*, cumque sequentibus, *Pfeiffero, Scheuchzero,* aliisque, *Leviathanem* de *Crocodilo* exposuerunt, aut, cum plurimis, a *Ceto* *Jonam* fuisse deglutitum, statuerunt: nunquam vel *sibi* vel *aliis* in totum satisfacere sciverunt. Sed *dies diem docet,* & in hac quoque causa docuit: dum *Theologus* *Eruditione* quavis instructissimus, & ex *Bremens. Bibl.* notus, *Cel. Theod. Hassius*, A. 1723. in sua *Disquisitione de Leviathane Jobi & Ceto Jona,* occasione capti A. 1721. *piscis* insoliti in mari glaciali, sc. *eines Zahn-Fisches / dentati piscis,* quem *Orcam* vocant, pluribus demonstravit argumentis: *Talem Orcam & Jobi esse debere Leviathanem, nec alium quoque esse posse, qui Jona aliquot dierum prabuerit diversorium.* Quicquid jam sit de *Petassolii, Heumanni* atque *Wilschii* controversia: utrum *Jonas* *Propheta* non in *Ventre,* sed in *ore tantum* *piscis* sui, juxta *emphasin* vocis *כֶּסֶל & דַּיָּם & κατὰ* delituerit: hoc jam *orbi* patet *erudito,* nec *empactarum* gregi cedendum, nec *allegoriis* insulsis indulgendum, nec *sententiis* *improbabilibus* inhaerescendum esse. Num vero *D. Scheuchzerus* in *novis Bibliis suis Physico-Mathematicis,* ante a se defensam in sua *Physica S. Jobi* sententiam *Bocharti,* cum *nova* hac *Doct. Hassi* permutaturus sit, planum faciet experientia: saltem *Cel. Heidelbergensis D. Miegius* id se *ab illo expectare* mihi asseveravit, cum duobus abhinc annis *Heidelbergæ* eum inviserem. Scilicet, nihil in hoc orbe scribitur *perfectum*: nulla quoque unquam *Biblia,* vel *commentarii* in ea, esse poterunt omnibus numeris absoluta: propter *infiniti Intellectus divini,* *Scripturas* revelantis, *majestatem,* propter venerandam voluminum *sacrorum antiquitatem,* propter linguæ amplius haud vernaculæ *genium peculiarem,* & tandem vel maxime *stiam* propter *humani ingenii infirmitatem & diversitatem.* Anhelemus igitur *το τελευτον,* in altera vita nobis promissum, ubi *imperfectorum omnium* eris

F I N I S!

& folario p
 banda est &
 eo, qui v.
 autem ulter
 Altingius,
 qui p. 1396.
 alique & q
 quam filii r
 causa tam e
 buatur. Pr
 ne Domini
 explanation
 est: ipsum
 pressius: ul
 mea acquie
 eandem &
 catam in Th
 B.Laur. Mill
 X. In vul
 Athan Jobi, e
 Allegoricum
 vel Jonæ et
 Hardtio tran
 charo, cum
 posuerunt, a
 vel aliis in t
 dum Theolo
 saus, A. 1723. i
 insoliti in m
 demonstravi
 esse posse, qu
 Henmanni at
 tantum pisci
 orbi patet eru
 sententiis im
 Physico-Math
 hac Doct. Ha
 Misgius id se
 inviserem.
 commentarii
 ni, Scriptura
 tem, propter
 stiam propte

um dicere: Non omnino impro
 vel maxime approbanda est ab
 posita trutinaverit. Conferatur
 ius, Starckius, Tillius, Coccejus,
 tu in Psalmos usurpatus Geierus,
 is, Junius, Augustinus, Belge,
 magis Patrem potest flectere,
 quidem Danielis locum non sine
 icunque tandem ea origini tri
 a Deo omnia petiit in nomi
 quidem in proposita loci nostri
 lubentius recedo, quo verius
 nu venit, literam extulisse ita
 utem confidentius ac securius in
 entis convictione; quo solidius
 n quoque piam distincte appli
 ubi ad nostram plane mentem
 , quem collatum omnino velim.
 ous variis olim pepererit & Levi
 aberrarunt exegetica, qui vel
 obolum, sensu literali neglecto,
 in Judaicum enigma cum Cel
 tiam verterunt, qui aut cum Bo
 , Leviathanem de Crocodilo ex
 m, statuerunt: nunquam vel sibi
 & in hac quoque causa docuit:
 pensis Bibl. notus, Cel. Theod. Ha
 ra, occasione capti A. 1721. piscis
 is, quem Orcam vocant, pluribus
 Leviathanem, nec alium quoque
 Quicquid jam fit de Petasolii,
 oheta non in Ventre, sed in ort
 κοιλιᾷ delituerit: hoc jam
 toris insulis indulgendum, nec
 heuchzerus in novis Bibliis suis
 sententiam Bocharti, cum nova
 : saltem Cel. Heidelbergensis D.
 abhinc annis Heidelbergae cum
 ulla quoque unquam Biblia, vel
 propter infiniti Intellectus divi
 oluminum sacrorum antiquita
 tarem, & tandem vel maxime
 Anhelemus igitur το τελευσθῶν,
 num omnium eris

